

Sviták, Zbyněk

Definice a cíle historické topografie

In: Svíták, Zbyněk. *Úvod do historické topografie českých zemí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014, pp. 5-6

ISBN 978-80-210-7120-9; ISBN 978-80-210-7123-0 (online : Mobipocket)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/131836>

Access Date: 26. 03. 2025

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Definice a cíle historické topografie

Topografie je nauka, která se zabývá terénem a jeho znázorněním. Název topografie je řeckého původu a je vytvořen z řeckých slov *topos* (místo) a *grafein* (psát). Historická topografie je historická disciplína, která sleduje historicko-místopisný a zeměpisný aspekt vymezeného území, zabývá se jeho stavem v minulosti. Ve zvoleném území popisuje význačné lokality, zejména lidská sídla, jejich rozložení, velikost, ale zabývá se i jinými charakteristikami terénu. Příbuzné značení disciplíny je historický místopis.

Na území svého zájmu se snaží zachytit, rekonstruovat a následně popsat nejdůležitější objekty a rozhodující fenomény zvoleného území, v ideálním případě komplexně. Protože však sledování úplně všech rovin a aspektů popisovaného území je z praktického hlediska proveditelné jen obtížně a znamená vždy dlouhodobý projekt, omezuje se popis na vybrané charakteristiky např. rozsah osídlení, jeho hustotu a vývoj, proměnu sídel a jejich názvů, komunikace, horstva, vodstva, rozsah porostů, aj. k určitému datu. Vymezeným územím se rozumí stát, země, kraj, oblast, město, vesnice nebo jeho část.

Výsledky potom znázorňuje různými formami:

- a) lexikony
- b) kartografickými prostředky (v přehledných mapách)
- c) statistickými metodami

Cíle snažení historické topografie lze popsat v několika rovinách, přičemž se tyto pohledy vzájemně propojují:

1) první rovinou zájmu je vytvoření soupisu lokalit zvoleného území. Lokality jsou v něm popsány rovnocenně podle stejných parametrů – buď jsou vybrány lokality jednoho typu (hrady, kostely, mlýny atd.) nebo jsou vybrána sídla, která jsou popsána stejnými charakteristikami. Tento soupis je prezentuje v dokumentačním smyslu, ale může fungovat i jako informační příručka.

2) další rovinou je zachycení základních charakteristik lokalit vymezeného území.

3) nakonec jsou lokality prezentovány v historické souvislosti.

Díky svým proponovaným cílům musí být historická topografie mezioborovou disciplínou. Sestavení topografické příručky vyžaduje shrnutí informací z více oborů. Proto historická topografie využívá informační základnu mnoha věd, a to podle druhu sestavované příručky. Primárně však spolupracuje s některými příbuznými disciplínami, s nimiž využívá podobnou nebo dokonce shodnou pramennou základnu. Jedná se zejména o historickou vlastivědu, historickou geografii a toponomastiku. Historická vlastivěda přináší nejrůznější regionální informace, historická geografie pomáhá fixovat zeměpisné

parametry popisovaného regionu, toponomastika (nauka o místních jménech) potom přispívá k identifikaci historických dokladů místních jmen.

Důsledkem zájmu o společné prameny (ale i spolupráce) je skutečnost, že historická topografie často bývá s některými z těchto příbuzných oborů směřována, i když se od nich ovšem odlišuje svými vlastními specifickými úkoly a prameny vytěžuje ze specifického hlediska. Nejčastěji bývá směřována s historickou vlastivědou, od níž se odlišuje tím, že nemá ambice podat komplexní a většinou narativně zaměřené zpracování historie většího či menšího regionu. Liší se také od historické geografie, s níž sice využívá mnohé společné historické prameny, ale předmět zkoumání topografie je užší. Odlišuje se rovněž od různých účelově praktických pomůcek (pro správní, propagační, turistické účely, orientačních, turistických apod.), protože ty vycházejí jen z daného časového horizontu a směřují k současnému stavu.

Od všech zmíněných pomůcek a i od odborných historických děl se historický místopis liší zejména tím, že mu jde jen o co nejstručnější pomůcku, nebo ještě přesněji jednu z pomůcek, které poskytují věcně i formálně první orientaci a základ k dalšímu bádání, poznání a prezentaci určité množiny lokalit.